

5. The Melenki, S. Consolidation as a view of systematization of normative-legal acts : dis... Cand. a throne. Sciences : 12.00.01 / S, Melenki; Chernivtsi national University named. Yuri Fedkovych. – Chernovtsy, 2002. – 201 С.
6. Dzyubenko O.L. Kryzhanovsky Legal technique of regional law-making in Ukraine / O.L. Kryzhanovsky Dzyubenko. – Н., 2012. – 239 p.
7. On Normative legal acts : the draft law [Electronic resource]. – Mode of access : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=39123.
8. Lat N.F. Administrative and legal regulation of rule-making activity of Executive bodies : abstract of thesis... Cand. a throne. Sciences : 12.00.07 / Н.Ф. Лата. – Irpin, 2004. – 16 p.

УДК 343.131: 342.41 (477)

ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ПРИНЦИПІВ КРИМІНАЛЬНОГО СУДОЧИНСТВА В КОНСТИТУЦІЙНОМУ ПРОЦЕСІ УКРАЇНИ

Чернооченко Д.І., аспірант

Запорізький національний університет

У статті розглядається конституційний процес формування та закріплення в Конституції України основних принципів кримінального судочинства. Під час підготовки проекту Конституції, конституційною комісією були напрацьовані положення, які стали теоретичною основою для закріплення широкої і демократичної палітри принципів кримінального правосуддя, які стали надбанням вітчизняної правової системи.

Ключові слова: конституційний процес, кримінальне судочинство, конституційні принципи.

Чернооченко Д.И. ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВЫЕ ОСНОВЫ ФОРМИРОВАНИЯ ПРИНЦИПОВ УГОЛОВНОГО СУДОПРОИЗВОДСТВА В КОНСТИТУЦИОННОМ ПРОЦЕССЕ УКРАИНЫ / Запорожский национальный университет, Украина

В статье рассматривается конституционный процесс формирования и закрепления в Конституции Украины основных принципов уголовного судопроизводства. В ходе подготовки проекта Конституции, конституционной комиссией были наработаны положения, которые стали теоретической основой для закрепления широкой и демократической палитры принципов уголовного правосудия, которые стали достижением отечественной правовой системы.

Ключевые слова: конституционный процесс, уголовное судопроизводство, конституционные принципы.

Chernoochenko D.I. THEORETICAL AND LEGAL BASIS FOR THE FORMATION OF THE PRINCIPLES OF CRIMINAL JUSTICE IN THE CONSTITUTIONAL PROCESS OF UKRAINE / Zaporizhzhya national university, Ukraine

The article considers the constitutional process of formation and consolidation of the basic principles of criminal justice in the Constitution of Ukraine.

During the implementation of judicial and legal reform process the state government got to close quarters with a number of issues related to careful analysis of the historical aspects of the constitutional and legal principles of organization and functioning of the judiciary in Ukraine, definition of justice basic principles. With the modernization of the criminal procedural law there is a need to analyze the process of formation and consolidation of the basic principles of criminal justice, as it currently defines the objectives, principles and procedure for its implementation.

The Constitutional Commission, having defined the list of justice principles, predicted that each branch of procedural law would use the appropriate set of general legal, inter-sectoral and sectoral

guidelines. Regarding the selection of their optimal ratio there are debates among experts going on to this day. The system of principles that operate in criminal proceedings, in addition to general legal and inter-sectoral ones, included such areas as publicity, providing the right to defence to the accused, personal integrity of the persons involved in the process. They are in a relationship, harmonious unity.

The author of the article distinguishes the mechanism of formation and realization of fundamental principles of justice, or as practicing lawyers also call them – objectives, normalized with sectoral criminal procedural law. After the time when our country had got independence, certain principles lost their meaning, others took on some new meaning, new principles emerged - based on modern legal ideas which should be reflected in the Constitutional Law of Ukraine. We consider the following principles of criminal justice: lawfulness, national language of justice, presumption of innocence, principle of transparency, objective truth, judicial independence and subjugation only to law, directness, oral nature of judicial proceedings, competition, publicity (formality), inviolability.

Thus, during the drafting of the Constitution, the Commission worked out the regulations which became the theoretical basis for securing a broad and democratic palette of criminal justice principles. They became the property of Ukrainian legal system.

Key words: constitutional process, criminal justice, constitutional principles.

Інтеграція України у світове співтовариство можлива лише за умов відповідності внутрішнього законодавства міжнародним стандартам. Прийняття 28 червня 1996 р. Конституції незалежної України стало найбільш значимою подією її новітньої історії, відкрило перспективи розбудови правової, демократичної, соціальної держави, формування нової правової системи, а проголошення людини, її життя і здоров'я, честі і гідності, недоторканості та безпеки найвищою соціальною цінністю, покладення на державу як основного обов'язку забезпечення прав і свобод людини, зумовило потребу проведення судово-правової реформи, її нормативно-правового та наукового забезпечення.

Але під час реалізації процесу судово-правової реформи перед державною владою постала ціла низка питань, пов'язаних із ретельним аналізом історичних аспектів конституційно-правових засад організації та діяльності судової влади в Україні, визначення основних принципів судочинства. В умовах модернізації кримінально-процесуального законодавства існує потреба дослідити процес формування та закріплення основних принципів кримінального судочинства, що й на сьогодні визначає завдання, засади й порядок його здійснення.

Принципи кримінального процесу, їх система та сутність неодноразово були предметом наукових досліджень. Вагомий внесок у їх вивчення був зроблений такими вітчизняними та зарубіжними вченими: О.М. Бандуркою, Ю.М. Грошевим, Т.М. Добровольською, О.М. Ларіним, В.Т. Маляренком, Т.М. Мірошніченко, М.М. Михеєнком, В.В. Назаровим, М.С. Строговичем, В.М. Тертишником, І.В. Тирічевим, В.Т. Томіним, М.О. Чельцовим та ін. Проблематиці конституційного процесу 1990-1996 рр. як самостійної, невід'ємної складової частини українського державотворення новітнього періоду, вивченню історико-правових умов розробки Конституції присвячені роботи О.В. Гараня, В.С. Жуковського, С.В. Конончука, С.В. Кульчицького, В.М. Литвина, В.В. Речицького, Л.П. Юзькова. Однак єдності думок щодо визначення поняття принципів кримінального процесу та їх системи, нормативного змісту немає до цього часу. Питання, пов'язані із визначенням та формуванням конституційних принципів кримінального судочинства, приведення у відповідність з їх положеннями інших норм кримінально-процесуального права до кінця не вирішені, хоча і мають теоретичне і практичне значення. Це і зумовило вибір теми дослідження.

Конституційна комісія, визначаючи перелік принципів правосуддя, передбачила, що кожна галузь процесуального права користуватиметься відповідним набором загальноправових, міжгалузевих і галузевих принципів. Стосовно підбору оптимального

їх співвідношення, серед фахівців точаться дискусії і до сьогодні. До системи принципів, що діють у кримінальному судочинстві, крім загальноправових і міжгалузевих входили і такі галузеві, як публічність, забезпечення обвинуваченому права на захист, особистої недоторканості до осіб, що беруть участь у процесі. Усі вони перебувають у взаємозв'язку, гармонійній єдності. В. Тертишник, крім передбачених ст.129 Конституції, до принципів, що входять до кримінального процесу, відносить: 1) здійснення правосуддя тільки судом; 2) національну мову процесуального провадження; 3) додержання конституційних прав і свобод громадян; 4) встановлення об'єктивної істини; 5) презумпцію невинуватості обвинуваченого і добропорядності громадянина; 6) ознайомлення обвинуваченого з обвинуваченням і матеріалами справи; 7) неприпустимість примусу до свідчення проти самого себе і своїх близьких родичів; 8) безпосередність і усність судового розгляду; 9) таємниця наради суддів; 10) забезпечення повної реабілітації осіб, які були незаконно і необгрунтовано притягнуті до відповідальності [1, с. 27].

За визначенням М. Михеєнка, система засад кримінального процесу охоплює такі конституційні засади: 1) законність; 2) державна мова судочинства; 3) рівність усіх учасників судового процесу перед законом і судом; 4) повага до гідності особи, невтручання в її особисте і сімейне життя; 5) право людини на свободу та особисту недоторканність; 6) недоторканність житла; 7) таємниця листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції; 8) з'ясування істини; 9) забезпечення підозрюваному, обвинуваченому, підсудному права на захист; 10) презумпція невинуватості; 11) свобода від самовикриття, викриття членів сім'ї чи близьких родичів; 12) здійснення правосуддя виключно судами; 13) участь народу в здійсненні правосуддя; 14) незалежність і недоторканість суддів, підкорення їх лише законам; 15) змагальність судового розгляду; 16) гласність судового процесу; 17) забезпечення апеляційного та касаційного оскарження судових рішень; 18) обов'язковість рішень суду; інші засади: 1) публічність; 2) забезпечення всім особам, які беруть участь у справі, права на захист їхніх інтересів; 3) вільна оцінка доказів; 4) безпосередність дослідження доказів; 5) усність процесу [2, с. 102-103].

Відповідно, кожний процес мав механізм реалізації принципів правосуддя, або, як ще їх називають юристи-практики, – цільові установки, унормовані галузевим законодавством. Реалізація принципу законності в кримінальному процесі передбачає забезпечення для всіх суб'єктів повного та реального здійснення суб'єктивних прав. Кримінально-процесуальний закон містить ряд процесуальних вимог, дотримання яких достатньо гарантує від безпідставного звинувачення. Конституція передбачила форми контролю за дотриманням закону незалежною інстанцією – судом, зокрема, попередня згода його на арешти, порушення недоторканості житла, таємниця телефонних розмов. Крім того, оскільки кримінальне судочинство передбачає найсуворіші заходи примусу, що застосовуються в його ході до учасників, у тому числі й до встановлення вини їх у вчиненні злочину, то є нагальною законодавча регламентація відповідного обмеження свободи особистості. Процес передбачає встановлення чітких меж дії принципу законності і нерідко протилежним – поняття доцільності. Це питання важливе з огляду на обставини, коли учасники процесу часто, вважаючи, що закону дотримуватися необхідно, але в конкретному випадку, коли це призведе до небажаних результатів, відступають, обходять його. Отже, при вирішенні кримінальної справи закону слід дотримуватися, відхиленя від нього бути не може, але в рамках закону і на основі його повинна бути вжита та міра, яка є найбільш доцільною для цього випадку з урахуванням усіх конкретних обставин. Дотримання принципу безпосередності, наприклад, зобов'язує суд викликати свідків, свідчення яких має суттєве значення для справи [3, с. 13-15].

Принцип національної мови судочинства став необхідною умовою забезпечення гласності процесу, оскільки присутні в залі одержали можливість сприймати й оцінювати все, що відбувається в судовому засіданні. У кримінальному процесі дія цього принципу є особливо важливою, оскільки уміння вільно говорити і розуміти зміст висловленого сприяє досягненню істини і, передусім, забезпечує обвинуваченому право на захист. Зміст його включає поняття „володіння мовою судочинства”, яке є оціночним і залежить від особи, що веде процес та всебічно, повно і об’єктивно досліджувала обставини справи. Саме на неї покладається завдання визначити, чи володіє учасник процесу мовою судочинства, а також з’ясування його суб’єктивної думки та надання права користуватися послугами перекладача. Оскільки вирішення питання про володіння (не володіння) мовою судочинства є справою не приватною, а публічною, то в кримінальному судочинстві обов’язок приймати відповідне рішення покладається не на обвинуваченого, а на особу, яка веде процес. Тому, крім з’ясування думки обвинуваченого, посадова особа повинна вивчити особистість обвинуваченого: хто він є за національністю, де проживав, у якій національній школі навчався, якою мовою розмовляв у сім’ї і, навіть, якою мовою він розмірковує, думає. Це є надзвичайно принциповим моментом, оскільки слід врахувати складні, морально важкі і специфічні умови процесу та намагатися запобігти повторного розгляду справи у разі, якщо обвинувачений переоцінив власні здібності і зробив заяву про те, що потребує перекладача. У разі якщо під час процесу трапляється така колізія, уся інформація, що була одержана від слідчих дій до цього моменту, втрачає доказове значення, оскільки виникають сумніви в тому, що обвинувачений мав усі можливості для свого захисту. У такому випадку суд має направити справу на додаткове розслідування, а слідчий провести слідчі дії повторно. Причому і попереднє слідство, і судовий розгляд мають проводитися однією і тією ж мовою. Галузеве кримінальне законодавство закріпило вимоги до перекладачів, до підготовки слідчих та судових документів.

Конституція України досить розгорнуто визначає важливість принципу презумпції невинуватості атрибутом демократичного правосуддя. Дефініцією принципу презумпції невинуватості є: „Обвинувачений (підсудний) вважається невинним доти, доки його вина не буде доведена у передбаченому законом порядку і встановлена вироком суду, що набрав законної сили”. Презумпцію невинуватості пов’язують також і з призначенням особі за законом покарання. Обвинувальний вирок, визнаючи вину засудженого, може в силу обставин, передбачених законом, звільнити його від відбування покарання. Однак таке рішення суду ніяк не означає, що особа, яка скоїла злочин, не винувата, і вирок від цього не втрачає свого обвинувального напрямку.

Отже, презумпцію невинуватості, характеризують такі ознаки:

- для того, щоб визнавати особу винною в скоєнні злочину, недостатньо припущення, підозри і т.п. Необхідно довести її вину з вичерпною повнотою. Усі сумніви, що не вдається усунути, тлумачаться на користь обвинуваченого;
- вина повинна доводитися тільки в порядку, передбаченому законом, тобто за допомогою джерел, доказів і з дотриманням процесуальної форми; обов’язок довести правильність обвинувачення покладається на обвинувача. Обвинувачений не зобов’язаний доводити свою невинуватість [3, с. 21-22].

Принцип гласності в кримінальному процесі дозволяє передусім громадянину, що досяг 16 років, бути присутнім при розгляді кримінальної справи судом першої або касаційної інстанції. Оскільки відкритий розгляд має вплив на морально-психологічний стан особи, молодшим від 16 років дозволяється бути присутніми у залі засідань за умови, якщо він є підсудним, потерпілим або свідком. Обов’язок суду розглянути справу в закритому судовому засіданні передбачався у випадку, коли відкритий розгляд суперечить інтересам охорони державної таємниці. В інших випадках питання про

необхідність розгляду всієї справи або її частини в закритому засіданні вирішується судом за власною ініціативою або клопотанням учасників судового розгляду.

Закритий судовий розгляд допускається у справах про злочини осіб, що не досягли 16-річного віку, про статеві злочини та ін. з метою попередження розголосу відомостей про інтимні сторони життя осіб, що беруть участь у справі, у випадках, коли цього вимагають інтереси забезпечення потерпілого свідка та інших осіб, що беруть участь у справі, а також членів їх сімей або близьких родичів.

Принципове значення для кримінального судочинства всебічного, повного і об'єктивного дослідження обставин справи для досягнення істини в справі. Під об'єктивною істиною в кримінальному процесі належить розуміти повну і точну відповідність висновків розслідування і суду обставинам конкретної кримінальної справи в її соціально-політичній і юридичній оцінці. Істина в кримінальному процесі має особливість, яка впливає з предмету пізнання – окресленого специфічним колом фактів, що належать до подій, складу злочину, осіб, що скоїли злочин, та інших обставин, що підлягають з'ясуванню в кримінальній справі. Для встановлення істини законодавством суд, прокуратура, слідчі зобов'язуються вжити заходів для всебічного, повного та об'єктивного дослідження обставин справи, виявити обставини, що викривають і виправдовують обвинуваченого, пом'якшують і обтяжують його відповідальність.

Під всебічністю дослідження розуміють висунення всіх реально можливих версій, що стосуються події злочину, особи винного, мотиву і мети вчинення злочину, виявлення обставин, що свідчать як проти, так і на користь підозрюваного чи обвинуваченого. Повнота дослідження – це правильне і повне визначення предмету доказування, повне з'ясування всіх обставин, які підлягають доказуванню в кримінальній справі, збирання, перевірка та оцінка всієї сукупності доказів, що належать до справи. Об'єктивність дослідження означає з'ясування органами, що ведуть процес, обставин кожної кримінальної справи в точній відповідності з дійсністю, неупередженість їх у збиранні, перевірці та оцінці доказів, безсторонність по відношенню до всіх учасників процесу та інших осіб, які беруть участь у справі.

Принцип здійснення правосуддя тільки судом має кілька винятків із загальних правил і передбачає в окремих випадках здійснення правосуддя несудовими органами. При закритті кримінальної справи слідчий і прокурор звільняють особу від кримінальної відповідальності, тим самим визнаючи її невинною. З тим, аби попередити службові зловживання, передбачено механізм оскарження в суді постанови про припинення справи у районному (міському) суді.

Одним з провідних положень кримінального судочинства є: судді незалежні і підкоряються лише закону; вирішення кримінальних справ відбувається на основі закону в умовах, що виключають сторонній вплив на суддів. Незалежність суддів при здійсненні процесуальної діяльності означає:

1. Незалежність їх поглядів від будь-яких підзаконних актів. Розгляд і вирішення конкретної кримінальної справи відбувається виключно на основі закону.
2. Незалежність їх від впливу і думки різних органів влади і управління, органів суспільства, окремих осіб. Кримінальна відповідальність передбачена за вчинення тиску на суд у різних формах („телефонне право”, „депутатське право”, „револьверне право”). Державний захист працівників суду і правоохоронних органів передбачив такі права, як спеціальні засоби і зброю з метою забезпечення виконання правомірних наказів і усних вимог, що добровільно не виконуються, для захисту власної безпеки, безпеки близьких родичів, свого житла і майна.

3. Незалежність суддів від суду вищої інстанції. Відмінюючи вирок і направляючи справу на новий судовий розгляд, суд вищої інстанції не має права вирішувати наперед оцінку доказів і висновки суду вищої інстанції.
4. Незалежність суду від висновків органів попереднього слідства і прокурора, а також від висновків і поглядів учасників судового засідання. Суд і суддя оцінюють докази за своїм внутрішнім переконанням, ніякі докази для них не мають заздалегідь встановленої сили. Усі рішення повинні бути мотивованими і базуватися на аналізі всіх доказів у сукупності. Незалежність суду від поглядів інших посадових осіб відповідно оформляється у вигляді обґрунтування прийнятих рішень.
5. Незалежність усередині самої судової колегії, зокрема суддів від головуючого, тобто можливість кожного із суддів вільно брати участь у дослідженні доказів, в обговоренні і прийнятті рішень за власним внутрішнім переконанням.

До основних положень кримінального судочинства належить принцип безпосередності. Він має самостійний зміст і не дублює інших провідних положень кримінального судочинства. У загальному вигляді його зміст полягає в обов'язку суду першої інстанції при розгляді справи безпосередньо дослідити докази у справі: допитати підсудних, потерпілих, свідків, заслухати висновок експерта, оглянути речові докази, оголосити протоколи та інші документи. Суд обґрунтовує вирок, спираючися лише на докази, що були досліджені в судовому засіданні. Дотримання цього принципу забезпечує найбільш правильну передачу відомостей про обставини, що з'ясовуються у справі. Він вимагає від органів розслідування не обмежуватися отриманням даних про факти злочину із похідних джерел (показання свідків „з чужих слів”, оголошення протоколів замість допиту конкретних осіб), а добувати їх з першоджерел. Найбільш повно і послідовно цей принцип діє на стадії судового розгляду. Він зобов'язує слідчого, суддів під час судового розгляду заміняти похідні докази первинними. Слідчий повинен намагатися забезпечити суд можливістю безпосереднього сприйняття джерел і засобів доказування, процесуально правильно оформити і зберегти докази. В обмеженому обсязі принцип безпосередності діє на стадіях касаційного і наглядового провадження, оскільки справа не розглядається по суті. Але суд може оглянути речові докази, оголосити показання, протоколи слідчих дій тощо. Дія принципу безпосередності дослідження доказів у суді першої інстанції зумовлює правило про неперервність судового розгляду. По-суті це означає, що в проміжках між слуханням кримінальної справи суд не повинен відволікатися на розгляд інших, у тому числі і некримінальних справ, оскільки в цьому випадку цілісне сприйняття обставин справи стає надто проблематичним.

Принцип усності має свої прояви не лише на стадії судового розгляду, але й на попередньому слідстві. Допит здійснюється усно. Виклад фактів кримінальної справи в письмовому вигляді на попередньому слідстві дозволяється лише після подання усних показань. При проведенні слідчих дій за участю суб'єктів кримінального процесу спілкування відбувається в усній формі. Усність є також формою подання доказів і обговорення питань при провадженні процесуальних дій, яка найкраще впливає на правильне сприйняття доказів та встановлення безпосереднього контакту між органами розслідування, судом і учасниками процесу. Кримінальне законодавство передбачило усне здійснення не лише допитів підсудних, потерпілих і свідків. Показання свідків, потерпілих, що не з'явилися або їх явка неможлива, висновки експертів, протоколи слідчих дій і інші документи в обов'язковому порядку підлягають оголошенню в судовому засіданні, інакше вони втрачають силу доказів. Фіксація результатів огляду речових доказів проводиться усно. Не суперечить принципу усності право свідка, який дає показання в суді, мати при собі нотатки в тих випадках, коли показання стосуються будь-яких прорахунків та інших даних.

Принцип змагальності передбачає таку побудову кримінального процесу, за якої функції обвинувачення і захисту, підтримання цивільного позову і заперечення проти нього відокремлені від функції вирішення кримінальної справи по суті, виконуються суб'єктами, що користуються рівними правами для відстоювання своїх інтересів, а суд займає положення головного суб'єкта, керує судовими засіданнями і активно досліджує всі обставини справи.

Змагальність кримінального процесу включає в себе:

- 1) право суб'єктів відстоювати свої інтереси шляхом змагання між собою;
- 2) відокремлення функції обвинувачення і захисту, підтримання цивільного позову і відповіді на нього від функції правосуддя та їх розмежування між собою;
- 3) рівність прав носіїв цих функцій;
- 4) активну роль суду в процесі.

Правила провадження в усіх кримінальних справах без винятку встановлені діючим кримінально-процесуальним законодавством для всіх громадян незалежно від їх походження, соціального і майнового становища, расової і національної приналежності, статі, освіти, мови, відношення до релігії, місця проживання й інших обставин. Також на усіх без винятку громадян, що проживають на території України, поширюються норми матеріального кримінального права. Більше того, не існує не тільки ніякої особливої процедури провадження у кримінальній справі (протокольна форма досудової підготовки матеріалів також не є відмінною процедурою), але й немає спеціальних судів для окремих категорій громадян, де б застосовувалася така процедура. Рівність прав учасників судового розгляду, а саме в цій стадії змагальність проявляється найбільш повно, носить не формальний, а реальний характер і націлена на забезпечення рівності можливостей при відстоюванні інтересів перед судом. Крім того, виявляється, в тому, що обвинувач, підсудний, захисник, потерпілий, а також цивільний позивач, цивільний відповідач та їх представники в судовому засіданні користуються рівними правами при поданні доказів, участі в дослідженні доказів і заявленні клопотань. Рівності в цих правах цілком достатньо для того, щоб мати можливість відстоювати свої законні інтереси в суді.

Стосовно кримінального процесу, принцип публічності (офіційності) означає виконання відповідними державними органами діяльності з порушення, розгляду і вирішення кримінальних справ в інтересах суспільства і держави, незалежно від розсуду зацікавлених осіб. Для органів прокуратури, слідства, дізнання, суду з цього принципу витікають такі обов'язки:

- 1) будучи поінформованими про вчинений злочин, ці особи зобов'язані порушити кримінальну справу, розслідувати та передати на вирішення суду незалежно від того, чи є відповідне прохання на це потерпілого;
- 2) з'ясувати всі суттєві для справи обставини, спираючись, перш за все, на особисту ініціативу;
- 3) на прокурора покладається обов'язок передати завершену справу до суду, де він при розгляді справи підтримує обвинувачення;
- 4) суд забезпечує всебічне і вичерпне з'ясування обставин справи. Він не обмежений доказами, що представлені обвинуваченим, захисником, підсудним, а самостійно перевіряє необхідні докази і з'ясовує важливі для справи обставини;
- 5) суд зобов'язаний ухвалити рішення, не зважаючи на думку інших осіб, що ведуть справу.

Отже, особи, що ведуть процес, зобов'язані в силу свого посадового положення як уповноважені державою всебічно, повно і об'єктивно досліджувати обставини справи, проявляти ініціативу у впровадженні всіх необхідних для досягнення істини дій.

Саме в силу принципу публічності питання про реалізацію прав, що надаються обвинуваченому та іншим учасникам процесу, не є лише їх приватною справою, нецікавою для іншого суб'єкту – компетентної офіційної особи. Саме вона зобов'язана в необхідних випадках призначити обвинуваченому захисника, залучити перекладача до провадження слідчих дій, у тому числі і в тих випадках, коли обвинувачені (підозрювані, підсудні) не тільки не заявляють відповідних клопотань, а й заперечують проти їх участі в процесі; роз'яснювати права осіб, що беруть участь у справі і тоді, коли останні не цікавляться ними. Як винятки з принципу публічності справи так званого приватного обвинувачення, які порушуються з ініціативи потерпілого, підтримувані обвинуваченням, і можуть закриватись у випадках, коли сторони досягають примирення.

Поняття захисту з точки зору кримінально-процесуального права означає функцію, спрямовану: 1) на спростування обвинувачення; 2) на приведення формулювання обвинувачення у відповідність до доказів, що зібрані у справі, тобто фактично доказову діяльність відповідних посадових осіб. Захист від обвинувачення з точки зору матеріального права передбачає заперечення сторони захисту щодо фактів, встановлених у справі, їх юридичної кваліфікації, ознак, що характеризують суб'єкта процесуальної діяльності (наприклад, вік) та ін. Забезпечення обвинуваченому права на захист, на відміну від просто права на захист як елемента статусу особи, є поняттям більш широким, оскільки передбачає не тільки особисту діяльність у відповідному напрямку, а й діяльність інших учасників процесу з реалізації прав і законних інтересів обвинуваченого з метою правильного вирішення справи і винесення законного і обґрунтованого вироку.

Публічний характер кримінального процесу визначає правило взаємовідносин між його учасниками. Найважливіші з них полягають у тому, що тільки особа, яка веде процес, має право вирішувати по суті усі питання, що виникають під час кримінального судочинства. Обвинувачений, інші особи реалізують свої права через дії і рішення цих посадових осіб. Його конкретні права кореспондують обов'язки відповідних посадових осіб з їх забезпечення. Принциповим є забезпечення права на захист саме обвинуваченому (підозрюваному, підсудному), а не іншим учасникам процесу, перед яким стоїть завдання захисту прав і законних інтересів.

Стосовно обвинуваченого (підозрюваного, підсудного), зміст поняття „законний інтерес” формують такі положення:

- 1) не бути притягнутим до кримінальної відповідальності за злочин, що його насправді він не скоїв;
- 2) домогатися встановлення обставин, що пом'якшують відповідальність;
- 3) зазнавати покарання, засобів процесуального примусу, відповідно до ступеня участі і вини у скоєному злочині.

Принцип недоторканості особи в кримінальному процесі гарантується такими заборонами: 1) заборонаю застосування незаконного фізичного примусу; 2) заборонаю застосування незаконного психічного примусу; 3) заборонаю обмеження особистої свободи. Загалом, цей принцип означає певний режим взаємовідносин між державою, її органами і громадянами. Безумовно суттєвою гарантією принципу є передбачена законом вимога до прокурора, суду не висувати нових, додаткових обвинувачень порівняно зі сформульованими в обвинувальному висновку без повернення на додаткове розслідування [3, с. 24-33].

Отже, під час підготовки проекту Конституції, комісією були напрацьовані положення, які стали теоретичною основою для закріплення широкої і демократичної палітри принципів кримінального правосуддя. Вони стали надбанням вітчизняної правової системи.

ЛІТЕРАТУРА

1. Тертышник В.М. Уголовный процесс [Текст] / В.М. Тертышник. – Х. : Арсис, 1997. – 527 с.
2. Михеєнко М.М. Конституційні принципи кримінального процесу [Текст] / М.М. Михеєнко // Вісник Академії правових наук України. – 1997. – №2 (9). – С. 100-112.
3. Мірошніченко Т.М. Система принципів кримінального процесу : конспект лекцій / Т.М. Мірошніченко, Д.В. Філін. – Х. : Нац. юрид. акад. України ім. Я. Мудрого, 1995. – 40 с.

REFERENCES

1. Tertyshnik V.M. Criminal Procedure [Text] / V.M. Tertyshnik. – H.: Arsis, 1997. – 527 p.
2. Myheyenko M.M. Constitutional Principles of Criminal Procedure [Text] / M.M. Myheyenko // Bulletin of the Academy of Law Sciences of Ukraine. – 1997. – № 2 (9). – P. 100-112.
3. Miroshnichenko T.M. The System of Principles of Criminal Procedure: Synopsis of Lectures / T.M. Miroshnichenko, D.V. Filin. – H.: National University “Yaroslav the Wise Law Academy of Ukraine”, 1995. – 40 p.